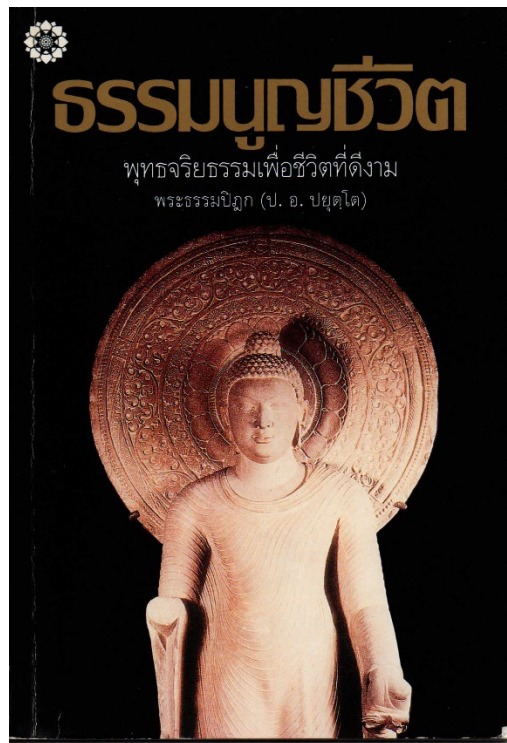

บรรณนิทัศน์*
ธรรมบุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) (2543). *ธรรมบุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม. จำนวนหน้า 86 หน้า.

ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 ทัวโลกเริ่มรู้จักกับเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ที่เข้ามาทำลายความอยู่รอดของมวลมนุษยชาติ เราเห็นทั้งความร่วมมือและเห็นความขัดแย้งที่สะท้อนลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของมนุษย์ แต่การที่คนในโลกจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับเชื้อโรคตัวนี้ หรือใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างเป็นปกติ ย่อมต้องมีแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี

หนังสือเรื่อง “ธรรมบุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม” ประพันธ์โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (สมณศักดิ์ ณ ปัจจุบัน) ในช่วงเวลาที่ท่านเจ้าประคุณพำนักอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2519 เพื่ออนุโมทนาต่อศรัทธาและคุณความดีของพุทธศาสนิกชนที่ช่วยอุปถัมภ์การปฏิบัติศาสนกิจของพระคุณเจ้า แม้หนังสือเล่มนี้จะเขียนเมื่อราว 45 ปีก่อน และแม้ชื่อหนังสือจะออกไปทางพุทธศาสนา แต่เนื้อหากลับยังทันสมัยและเป็นประโยชน์กับการดำรงชีวิตในปัจจุบันไม่ว่าผู้อ่านจะนับถือศาสนาใด

* สุชาดา รัตนพิบูลย์, อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ, e-Mail: rsuchada@hotmail.com.

ภายในเล่มแบ่งเนื้อหาเป็นสองภาค คือ ภาค 1 มาตรฐานชีวิตของชาวพุทธ และภาค 2 ธรรมนูญชีวิต

ภาค 1 มาตรฐานชีวิตของชาวพุทธ แบ่งเป็นสองหมวด ดังนี้

หมวดหนึ่ง พื้นฐานชีวิต กล่าวถึงการจัดระเบียบชีวิตและระบบความสัมพันธ์ในสังคมเพื่อให้เป็นพื้นฐานที่มั่นคง ประกอบด้วย

(1) การเว้นชั่ว 14 ประการ

(2) การเตรียมทุนชีวิต 2 ด้าน คือ ด้านการเลือกสรรเสวนาคณ เพื่อนำชีวิตไปในทางแห่งความรุ่งเรืองด้วยการรู้ทันมิตรเทียม และความรู้ถึงมิตรแท้ และด้านการจัดสรรทุนทรัพย์ ด้วยการขยันหมั่นหา หมั่นทำ หมั่นเก็บออมโดยธรรม รวมถึงมีการวางแผนการใช้จ่าย เพื่อให้ทรัพย์เพิ่มพูน

(3) การรักษาความสัมพันธ์ 6 ทิศ ประกอบด้วย การไหว้ทศรอบตัว และการช่วยเหลือทั่วทุกคน โดยการไหว้ทศรอบตัวนั้น ให้คำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ต่อบุคคลที่สัมพันธ์กับตนให้ถูกต้องตามฐานะทั้ง 6 คือ ทิศที่ 1 ในฐานะเป็นบุตรธิดา ทิศที่ 2 ในฐานะเป็นศิษย์ ทิศที่ 3 ในฐานะเป็นสามี (ภรรยา) ทิศที่ 4 ในฐานะเป็นมิตรสหาย ทิศที่ 5 ในฐานะเป็นนายจ้าง และทิศที่ 6 ในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชน

สำหรับการช่วยเหลือทั่วทุกคน คือ การสร้างสรรค์ประสานสังคมให้ตั้งงามตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา

หมวดสอง จุดหมายชีวิต คือ การดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ 3 ชั้น คือ

ขั้นที่ 1 เป็นจุดหมายขั้นตาเห็น หรือประโยชน์ปัจจุบัน

ขั้นที่ 2 เป็นจุดหมายขั้นเลียดตาเห็น หรือประโยชน์เบื้องหน้า

ขั้นที่ 3 เป็นจุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่ง

ในประโยชน์ทั้ง 3 ชั้น ยังแยกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านที่เป็นจุดหมายเพื่อตน (ประโยชน์ตน) ด้านที่เป็นจุดหมายเพื่อผู้อื่น (ประโยชน์ผู้อื่น) และด้านที่เป็นจุดหมายร่วมกัน (ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย)

ภาค 2 ธรรมนูญชีวิต แบ่งเป็นหมวดต่าง ๆ ดังนี้

หมวดนำ คนกับความเป็นคน แยกกล่าวถึง 2 ประการ คือ

(1) คนผู้เป็นสัตว์ประเสริฐ หรือในฐานะเป็นสมาชิกในสังคมมนุษยชาติ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนพึงมีคุณสมบัติที่เป็นต้นทุน 7 ประการ ได้แก่ กัลยาณมิตตตา (การแสวงหาแหล่งปัญญาและแบบอย่างที่ดี) สีสัมปทา (การมีวินัยให้เป็นฐานของการพัฒนาชีวิต) ฉันทสัมปทา (การมีจิตใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์) อตตสัมปทา (การมุ่งมั่นฝึกตนจนเต็มสุดภาวะที่ความเป็นคนจะให้ถึงได้) ทิฐีสัมปทา (การถือหลักเหตุปัจจัย มองสิ่งต่าง ๆ ตามเหตุและผล) อปปมาทสัมปทา (การตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท) และโยนิโสมนสิการสัมปทา (การฉลาดคิดแยกคายให้ได้ประโยชน์และความจริง)

(2) คนสมบูรณ์แบบ หรือในฐานะเป็นสมาชิกที่เป็นแบบอย่างของมนุษยชาติ ซึ่งสามารถนำหมู่ชนและสังคมไปสู่สันติสุขและความสวัสดิ์ได้ พึงมีคุณสมบัติ 7 ประการที่เรียกว่า สัปปริสธรรม ได้แก่ ธัมมัญญตา (การรู้หลักและรู้จักเหตุ) อตถัญญตา (การรู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล) อตตัญญตา (การรู้ตน) มัตตัญญตา (การรู้ประมาณ) กาลัญญตา (การรู้กาล) ปริสสัญญตา (การรู้ชุมชน) และบุคคลัญญตา (การรู้บุคคล)

หมวดหนึ่ง คนกับสังคม แยกกล่าวถึง 5 ประการ คือ

(1) คนมีศีลธรรม พึ่งมีคุณสมบัติ คือ การมีสุจริตสาม การประพฤติตามอารยธรรม และอย่างต่ำมีศีลห้า

(2) คนมีคุณแก่ส่วนรวม ควรมีหลักความประพฤติ คือ การมีพรหมวิหาร (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา) และการบำเพ็ญการสงเคราะห์ตามหลักสังคหวัตถุ 4

(3) คนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของหมู่ชน พึ่งมีหลักความประพฤติ คือ การพึ่งตนเองได้ ไม่ทำตัวให้เป็นภาระถ่วงหมู่คณะ และการอยู่ร่วมในหมู่ด้วยดี

(4) คนมีส่วนร่วมในการปกครองที่ดี พึ่งรู้หลักและปฏิบัติใน 2 ประการคือ (1) การรู้หลักอธิปไตย ซึ่งต้องมีความรู้ในหลักความเป็นใหญ่ที่เรียกว่า อธิปไตย 3 (อัตตาริปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาริปไตย) และ (2) การมีส่วนร่วมในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม และนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง (อปรีหานิยธรรม)

(5) คนผู้นำรัฐ หรืออยู่ในฐานะพระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองบ้านเมือง บุคคลเหล่านี้จะมีหลักธรรมที่เป็นคุณสมบัติและข้อปฏิบัติ 4 ประการหลัก คือ ทศพิธราชธรรม หรือราชธรรม 10 ประการ การบำเพ็ญกรณียกิจของจักรพรรดิ หรือจักรวรรดิวัตร 5 ประการ การประกอบราชสังคหะ หรือราชสังคหวัตถุ 4 ประการ และการละเว้นจากอคติ 4

หมวดสอง คนกับชีวิต แยกกล่าวถึง 5 ประการ คือ

(1) คนมีชีวิตอยู่อย่างมั่นใจ (ชีวิตที่เลิศล้ำสมบูรณ์)

(2) คนประสบความสำเร็จ (ชีวิตที่ก้าวหน้าและสำเร็จ)

(3) คนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ (ชีวิตที่เป็นหลักฐาน)

(4) คนครองเรือนที่เลิศล้ำ (ชีวิตบ้านที่สมบูรณ์)

(5) คนไม่หลงโลก (ชีวิตที่ไม่ถลำพลาต)

หมวดสาม คนกับคน แยกกล่าวถึง 5 ประการ คือ

(1) คนร่วมชีวิต (คู่ครองที่ดี)

(2) คนรับผิดชอบตระกูล (หัวหน้าครอบครัวที่ดี)

(3) คนสืบตระกูล (ทายาทที่ดี)

(4) คนที่จะคบหา (มิตรแท้-มิตรเทียม)

(5) คนงาน-นายงาน (ลูกจ้าง-นายจ้าง)

หมวดสี่ คนกับมรรคา แยกกล่าวถึง 5 ประการ คือ

(1) คนผู้สั่งสอนหรือให้การศึกษา (ครู อาจารย์ หรือผู้แสดงธรรม)

(2) คนผู้เล่าเรียนศึกษา (นักเรียน นักศึกษา นักค้นคว้า)

(3) คนใกล้ชิดศาสนา (อุบาสก อุบาสิกา)

(4) คนสืบศาสนา (พระภิกษุ)

(5) คนถึงธรรม (ผู้หมดกิเลส)